

- деяльності: Дис. ... на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования»/В.П.Андрющенко. – Одесса, 2000. – 208с.
2. Жаровцева Т.Г. Рефлексія в педагогічній діяльності майбутнього фахівця дошкільної освіти//Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2002. – Вип.10. – С.141-143.
 3. Кириченко О.Н. Эстетическая подготовка учителя в университете(на опыте естественных факультетов): Автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец.13.00.01 «Теория и история педагогики»/О.Н.Кириченко.– Минск, 1983. – 22с.
 4. Коньшева Н.М.Содержание и структура профессиональной готовности учителя к эстетическому воспитанию школьников//Формирование личности учителя в системе высшего педагогического образования. – М.,1979.–С.78-90.
 5. Кулюткин Ю. Н., Бездухов В. П. Ценностные ориентации и когнитивные структуры в деятельности учителя. – Самара: СамГПУ, 2002. – 400 с.
 6. Слостенін В.А. и др. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений/ В.А. Слостенін, И.Ф.Исаев, Е.Н.Шиянов; Под ред. В.А. Слостенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 576с.

О.А.Гушко,
викладач,
Криворізький ДПУ

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «ІННОВАЦІЯ» ТА «ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ» В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

В сфері освіти інноваційна діяльність досліджується педагогічною інноватикою, поняття «інновація», в якій, виступає найважливішим гносеологічним орієнтиром. Стаття присвячена проблемі існування різних поглядів на визначення суті понять «інновація», «нововведення», «новація», «інноваційна діяльність».

Ключові слова: інновація, новація, нововведення, педагогічна інноватика, інноваційність сучасної освіти, інноваційна діяльність, модернізація освіти.

В сфере образования инновационная деятельность исследуется педагогической инноватикой, понятие «инновация», в которой, выступает важнейшим гносеологическим ориентиром. Статья посвящена проблеме

Розділ I. Теоретичні основи педагогіки вищої школи

существования различных взглядов на определение сущности понятий «инновация», «нововведение», «новация», «инновационная деятельность».

Ключевые слова: инновация, новация, нововведение, педагогическая инноватика, инновационность современного образования, инновационная деятельность, модернизация образования.

In the field of education innovative activity is investigated by pedagogical innovatiks. A concept "innovation" in it is the major gnosiological reference point. The article is devoted to the problem of existence of different opinions as for the determination of the essence of such concepts as «innovation», «novation», «innovative activity».

Keywords: innovation, novation, pedagogical innovatiks, innovation of modern education, innovative activity, modernization of education.

Інноваційність сучасної освіти, як і суспільства в цілому, зумовлена об'єктивними причинами еволюційного розвитку соціуму. З 60-х років минулого століття феномен «інноваційність» став ключовим у характеристиці постіндустріальної формації – її становлення і розвитку. Окрім цього, однією з найвагоміших характеристик та ознак сучасного суспільства є глобальні зміни суспільного буття, способу життя та колективної свідомості: утворення, що намагаються зберегти традиційність, незмінність змісту, структури і форм, нездатні адаптуватися до нових умов, неминуче втрачають актуальність та значимість; водночас загальносуспільної ваги набувають ті духовно-інтелектуальні, соціальні та економічні явища і процеси, які відзначаються гнучкістю, мобільністю, спроможністю до змін, відкритістю та готовністю до нового. Тому логічним є висновок, що і для педагогіки як науки про виховання, освіту і навчання, якій протягом довгого періоду часу було притаманним педагогічне новаторство як оновлення освітньої системи, провідним і визначальним критерієм її життєздатності, відповідності соціальним запитам і потребам, конкурентноспроможності є інноваційність.

Сьогодні ми маємо чітко окреслену законодавчу базу вищої освіти: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» та Національну доктрину розвитку освіти в Україні, в яких відображено тенденції оновлення змісту, форм та методів професійної підготовки педагогічних працівників на основі прогресивних концепцій та запровадження інноваційних технологій. Інноваційна діяльність у галузі освіти регламентована відповідними нормативними документами: Законом України «Про інноваційну діяльність», та

Положенням «Про порядок здійснення інноваційної діяльності в системі освіти України».

Дослідження, що присвячені проблемам інновацій, містять розбіжні погляди на визначення сутності понять «інновація», «нововведення», «новація», «інноваційна діяльність». Про це свідчать праці З.А.Абасова, В.І.Беляєва, М.С.Бургина, Л.В.Буркової, Л.Г.Вікторової, Л.І.Даниленко, І.М.Дичківської, І.В.Нікішиної, О.Є.Остапчука, В.М.Полонського, В.Ф.Самохіна, В.І.Сафіуліна, В.А.Сластьоніна, В.І.Слободчикова, В.П.Черноліса та інших.

Отже, метою статті є теоретичний аналіз наукової літератури з ціллю визначення різних підходів до визначення понять «інновації», «інноватики» та «інноваційної діяльності».

Оскільки поняття «інновація» виступає найважливішим гносеологічним орієнтиром, в цілях уточнення термінології зупинимось на його історії, тлумаченні та значенні. Як відомо, в сфері освіти інноваційна діяльність досліджується педагогічною інноватикою – окремим напрямком педагогіки. Педагогічна іноватика – це сфера науки, що вивчає нові технології, процеси розвитку вищої школи, нову практику освіти. Педагогічна іноватика та її методологічний апарат є засобом аналізу, обґрунтування і проектування модернізації освіти [1].

Педагогічна іноватика має дуже лаконічну передісторію. Поняття «інновація» увійшло до вживання наукової термінології ще в ХІХ сторіччі. А перші десятиріччя ХХ століття поклали початок науці, яка сьогодні називається інноватикою. Доказом може служити спроба Шумпетера дати визначення цьому поняттю в одній зі своїх публікацій в 1939 році [2]. Слово «інновація» походить від латинського *inovatis: in* – в, *novus* – новий і в перекладі означає оновлення, новинку, зміну. Вперше поняття «нового» в педагогіці було глибоко досліджене в роботі М.С.Бургина, в якій автор описав різні нововведення в педагогіці, їх властивості, визначив міру новизни і показав можливості математики в оцінці новизни [3].

У загальноновизнаному тлумаченні «інновація» означає «нововведення». Власне кажучи, етимологія слова «нововведення» (*innovation*) говорить про схожість змісту цих понять. Отже, у сучасній педагогічній науці існують такі трактування понять «інновація», «інновація в навчанні»:

- «процес створення, розповсюдження, засвоєння і використання нововведень» (З.А. Абасов) [4, с.57];
- «інновація – кінцевий результат творчої діяльності у вигляді нової чи удосконаленої продукції, нового чи удосконаленого технологічного процесу» (В.І.Слободчиков) [5, с.5];
- «інновація – оновлення, зміни, впровадження нового/новизни» (Л.Г.Вікторова) [6, с.6];
- «процеси введення та освоєння педагогічних нововведень» (В.І.Сафіулін) [7, с.56];
- «вперше створені, удосконалені або застосовані освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності»;
- «комплексний процес створення, розповсюдження і використання нового практичного засобу для формування у того, хто навчається, інноваційного мислення та інноваційної культури» (В.Ф.Самохін, В.П.Чорноліс) [8, с.8];
- «кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового змісту, форми організації навчально-виховного процесу або вдосконаленого технічного засобу навчання, який використовується у практичній діяльності, а також у новому підході до соціальних послуг в освіті... Головна ознака інновації: позитивні соціальні і (або) економічні зміни, які виникають в роботі освітніх установ в результаті спеціально організованої інноваційної діяльності... По суті мова йде про впровадження нововведення у практику та визначення його соціально-економічного ефекту» (В.М.Полонський) [9, с. 9-10];
- «новизна, що істотно змінює результати освітнього процесу створюючи при цьому удосконалені чи нові: освітні, дидактичні, виховні системи; зміст освіти; освітні педагогічні технології; методи, форми, засоби розвитку особистості, організацію навчання і виховання; технології управління навчальними закладами, системою» (Л.І.Даниленко) [10, с. 70].

Як бачимо, одні з визначень зазначеного поняття є досить загальними [4; 6; 7], такими, що не вказують на суттєві ознаки, які вирізняють інновації серед інших явищ і процесів, притаманних сучасній системі освіти; інші привертають увагу намаганням їхніх авторів визначити сутнісні якості, властиві саме інноваціям у педагогічному середовищі [9; 10].

На нашу думку, найкращим визначенням іновачії є те, що характеризує її як комплексний процес створення, розповсюдження і використання нового, як зміни, спрямовані на поліпшення розвитку, виховання і навчання.

Отже, аналіз ключових понять інноваційної педагогіки дозволяє зробити висновок про відсутність у науковій літературі єдиних підходів до трактування та, відповідно, використання певних понять. Ще одним прикладом можуть слугувати поняття «новація» та «інновація». В зарубіжній російській педагогіці ці поняття введені як такі, що істотно відрізняються за сутністю. Так, З.А.Абасов та В.І.Слободчиков розмежовують зазначені поняття за низкою показників [5; 11]. Критеріями для розрізнення цих понять вченими визначено конкретні форми, зміст та обсяг перетворювальної діяльності, а саме: «Якщо діяльність короткочасна, не має цілісного і систематичного характеру, має за мету лише зміну окремих елементів певної системи, то ми маємо справу з новацією. Якщо в основі діяльності є концептуальний підхід, а її результатом є розвиток даної системи чи її принципове перетворення, то ми маємо справу з інновацією» [11; 8].

Дещо інакше трактування відмінності окреслених понять зустрічаємо у В.І. Беляєва: «Відмінність між новацією та інновацією – у глибині, обсягах і перспективі цих перетворень: перша певною мірою удосконалює усталений процес, друга – передбачає його докорінну перебудову» [12]. Однак, на нашу думку, в основі обох наведених положень – однакове бачення різними авторами відмінності між поняттями, що розглядаються, а саме: новація є модернізуючим, а інновація – радикальним нововведенням.

Водночас у вітчизняних педагогічних працях з проблеми, що аналізується, спостерігаємо синонімічне використання понять «новація» та «інновація», як, наприклад, у дослідженні Л.В.Буркової з питання управління інноваційними процесами, в якому автор зазначає: «Розробка і впровадження освітніх інновацій не ставить самоціллю створювати нове заради нового. Новація в кінцевому результаті, має підпорядковуватися головній меті освіти, інакше немає сенсу її застосовувати» [13, с. 232].

Не дивлячись на очевидні розходження в трактуванні поняття «інновація» головним є те, що наповнення його змісту здійснюється через процес, тобто певну діяльність, яка забезпечує існування

інновації. У теорії і практиці така діяльність називається інноваційною діяльністю. За існуючими визначеннями, остання являє собою взаємозалежну та узгоджену послідовність дій, що допускає використання проміжних і кінцевих результатів науково-дослідних пошуково-конструкторських робіт (НДПКР). У цьому контексті інноваційна діяльність з'являється як матеріалізація науково-технічного прогресу. Вона спрямована на практичне використання науково-технічного результату й інтелектуального потенціалу з метою отримання нового чи поліпшення старого. В літературі поняття «інноваційна діяльність» (або «інноваційна освітня діяльність») трактується таким чином:

- «розробка, розповсюдження та застосування освітніх інновацій» [4];
- «діяльність, яка призводить до суттєвих змін порівняно з існуючою традицією»; «діяльність, спрямована на вирішення комплексної проблеми, яка виникла як наслідок зіткнення усталених та нових форм практики або у зв'язку з невідповідністю традиційних норм новим соціальним запитам» (В.І.Слободчиков) [6, с. 6-7];
- «діяльність, яка виявляється у внесенні в освітню практику нових ідей, методик, технологій, відмові від навчальних штампів, служить оновленню змісту сучасної освіти, створює нові педагогічні технології, пропонує нові можливості для творчості вчителя» (В.І.Сафіулін) [7, с.55].

У педагогічній науці має місце також використання й іншого терміна – «інноваційний процес», зміст якого В.М.Полонський трактує таким чином: «Мотивований, цілеспрямований і усвідомлений процес зі створення, освоєння, використання і розповсюдження сучасних (або осучаснених) ідей (теорій, методик, технологій тощо), актуальних та адаптованих до даних умов і таких, що відповідають певним критеріям» [9;12].

В.А.Сластьонін розкриває сутність поняття «інноваційні процеси» на основі визначення їх значення в системі освіти. Так, на думку науковця, зазначені явища сприяють такому: перебудові цільових установок і ціннісних орієнтацій педагогічної діяльності; формуванню та розвитку «Я»-образу; створенню умов для становлення особистості, реалізації її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку; побудові нового

типу стосунків і спілкування між педагогами та учнями, які не характеризуються примусовістю, підкореністю, в основі яких – стосунки взаємодії, взаєморегуляції, взаємодопомоги рівних; становленню співтворчості вчителя й учня; формуванню у школярів усвідомленого ставлення до способів організації навчальної діяльності тощо [14].

Враховуючи близькість значень понять «діяльність» («праця, дії людей у якій-небудь галузі» [15, с. 228]) і «процес» («сукупність послідовних дій, засобів, спрямованих на досягнення певного наслідку» [15, с.228]) та тлумачення змісту понять «інноваційна діяльність» і «інноваційні процеси в освіті», вважаємо, що ці терміни є синонімічними, а їх сутність полягає у створенні, освоєнні, використанні та розповсюдженні нововведень.

Іновації в освіті, що розуміються в широкому сенсі як внесення нового, як зміна, вдосконалення і поліпшення існуючих реалій, можна охарактеризувати як іманентну характеристику освіти, що формується з його основної суті і значення. Отже новизна будь-якого засобу відносна як в особовому, так і в тимчасовому плані. Те, що є новим для одного вищого навчального закладу, одного викладача, може бути пройденим етапом для інших. Новизна завжди носить конкретно-історичний характер. Не має значення, чи є в даний час ідея, концепція чи технологія об'єктивно новими чи ні, можна визначити час, коли вони були об'єктивно новими (наприклад новою свого часу була система викладання з використанням комп'ютерів). Народжуючись в конкретний час, прогресивно вирішуючи завдання певного етапу, нововведення швидко може стати надбанням багатьох, нормою, загальноприйнятною масовою практикою або віджити, застаріти, стати гальмом розвитку в майбутньому. Тому викладачеві потрібно постійно стежити за нововведеннями в освітній сфері і здійснювати інноваційну діяльність.

Можна зробити висновок, що у теорії інноваційної педагогіки наявні певні розбіжності у тлумаченні одних і тих же понять різними її авторами, що, на нашу думку, пояснюється насамперед відносно незначним «віком» інноваційної педагогіки, тим, що ця галузь педагогічної науки перебуває у процесі становлення, а отже, її категоріально-понятійний апарат (тобто методологічні основи) ще цілком не сформовано, що властиве будь-якій іншій науці на окресленому етапі. Сьогодні педагогічна інноватика знаходиться у

стадії становлення. На нашу думку, інноваційність повинна стати властивістю педагогічної діяльності найближчих десятиліть.

Список використаних джерел

1. Методы активизации инновационных процессов: Сборник трудов. Вып. 16. – М.: ВНИИ системных исследований, 1988.
2. Schumpeter, J.A. Business Cycles: A Theoretical, Historical, and Statistical Analysis of the Capitalist Process. New York and London: McGraw-Hill. New York, 1939.
3. Бургин М.С. Инновации и новизна в педагогике / М.С.Бургин // Советская педагогика. – 1989. – № 12. – С.12-36.
4. Абасов З.А. Понятийно-терминологический аппарат инновационной педагогической деятельности / З.А.Абасов // Философия образования. – 2006. – №1(15). – С.56-62.
5. Слободчиков В.И. Проблемы становления и развития инновационного образования / В.И. Слободчиков // Инновации в образовании. – 2003. – №2. – С.4-18.
6. Викторова Л.Г. Инновационные процессы в образовании / Л.Г.Викторова // Инновации в образовании.– 2002. – №2.– С.4-10.
7. Сафіулін В.І. Інноваційний пошук нових технологій навчання / Інноваційні пошуки в сучасній освіті / За ред. Л.І. Даниленко, В.Ф. Паламарчук. – К.: Логос, 2004. – С. 53-64.
8. Самохин В.Ф., Чернолес В.П. Педагогические инновации в системе профессионального образования: цели и сущность / В.Ф. Самохин, В.П. Чернолес // Инновации в образовании. – 2006. – №6. – С. 4-9.
9. Полонский В.М. Инновации в образовании (методологический анализ) / В.М. Полонский // Инновации в образовании. – 2007. – №2. – С. 4-13.; 2007. – №3. – С.4-12.
10. Даниленко Л.І. Управління процесом здійснення інноваційної діяльності в системі загальної середньої освіти / Л.І. Даниленко // Післядипломна освіта в Україні. – 2003. – №3. – С.70-74.
11. Слободчиков В.И. Проблемы научного обеспечения инновационной деятельности в образовании (концептуальные основания). – Киров, 2003. – 112 с.
12. Беляев В.И. Современные подходы в педагогических исследованиях / В.И. Беляев // Педагогика. – 1999. – №6. – С.19-25.
13. Буркова Л.В. Класифікація педагогічних інновацій як елемент

- механізму управління інноваційним процесом в освіті / Л.В. Буркова // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць / Ред. кол. Л.І.Даниленко та ін. – К.: Логос, 2000. – С. 231-238.
14. Слостенин В.А. Учитель в инновационных образовательных процессах / В.А. Слостенин // Известия Рос-й акад-и образования. – 2000. – №3. – С.73-79.
15. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. – К., Ірпін: Перун, 2001. – 1440 с.

*Н.Бондаренко
Кримський інженерно-педагогічний університет*

РОЗУМІННЯ ГУМАНІЗМУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

У статті розглядаються нові підходи до розуміння гуманізму. Розкриваються три провідні тенденції здійснення виховного впливу на особистість.

Ключеві слова: гуманізм, виховання, діти, гуманістичні цінності, екологія дитинства В статті рассматриваются новые подходы к пониманию гуманизма.

Раскрываются три основные тенденции влияния воспитания на личность ученика.

Ключевые слова: гуманизм, воспитание, дети, гуманистические ценности, экология детства.

На сучасному етапі розвитку України проблема гуманістичного виховання підростаючого покоління посідає одне з центральних місць у педагогічній науці. В педагогічних дослідженнях останнього десятиліття особу учня розглядають вже не просто як об'єкт, а перш за все як суб'єкт гуманістичного розвитку, ставляться завданням формування єдності гуманістичної свідомості і гуманістичної поведінки, через занепад системи ідеалів, культури суспільства пропонуються шляхи інтеграції виховних впливів шкільного колективу, сім'ї, позашкільних закладів та соціального середовища.

Зараз у мету системи освіти закладений принцип гуманізму. Ця мета сформульована в Законі України «Про освіту», де зазначається, що « метою освіти є всебічний розвиток людини як